

Leren, Loopbaan en Burgerschap

April 2007

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Leren en loopbaan: de blik op ontwikkeling	5
3. Burgerschap.....	5
4. Overzicht van kerntaken van het document Leren, Loopbaan en Burgerschap.	6
5. Beschrijving van de kerntaken	7
Leren	7
Loopbaan.....	8
Burgerschap: politiek domein	9
Burgerschap: economisch domein	10
Burgerschap: sociaal-cultureel domein	12
6. Totaal overzicht proces-competentie-matrices	14
7. Nederlands in het kader van leren, loopbaan en burgerschap	21

Colofon

In opdracht van : Stuurgroep Competentiegericht Beroepsonderwijs

Opdrachtleiding: Gemeenschappelijk procesmanagement Competentiegericht
beroepsonderwijs

Ondersteuning: CINOP (F. Blokhuis, J. Huisman) en SLO (E. Moen)

1. Inleiding

Het document Leren, Loopbaan en Burgerschap is een herziene versie van brondocument Leren en Burgerschap en is verbonden aan de kwalificatiedossiers met het vernieuwde format.

Het document Leren, Loopbaan en Burgerschap beschrijft de kwalificatie-eisen op het gebied van burgerschap, leren en loopbaan van deelnemers. Deze eisen staan naast de eisen die gesteld worden aan deelnemers om in een bepaald beroep aan de slag te kunnen. Die beroepseisen staan in het kwalificatiedossier. Het document Leren, Loopbaan en Burgerschap en het kwalificatiedossier geven dus samen aan wat verwacht wordt van iemand die een mbo-diploma krijgt.

Leren, Loopbaan en Burgerschap: dezelfde inhoud

Het document verschilt inhoudelijk niet van het vorige brondocument Leren en Burgerschap. Wel hebben een aantal onderdelen een prominenter plaats gekregen in het document:

- Loopbaan
Er is explicieter aandacht besteed aan de competenties die iemand nodig heeft om zijn of haar loopbaan goed vorm te geven, vandaar dat nu ook de term Loopbaan in de titel van het document is opgenomen.
- Nederlands, Moderne Vreemde Talen, rekenen/wiskunde
In het voorgaande brondocument Leren en Burgerschap bleven eisen aan de beheersing van het Nederlands, Moderne Vreemde Talen en rekenen/wiskunde impliciet. In het document Leren, Loopbaan en Burgerschap is in een afzonderlijk hoofdstuk expliciet aandacht besteed aan de eisen voor beheersing van de Nederlandse taal. Dit omdat de beheersing van het Nederlands een elementaire vaardigheid is voor het functioneren als burger in de samenleving en voor het doorstromen naar een vervolgopleiding. Vanaf 2008-2009 zal het document tevens basiseisen bevatten voor de beheersing van Moderne Vreemde Talen en voor rekenen/wiskunde.

Leren, Loopbaan en Burgerschap: andere vorm

Voor wat de vorm betreft kent het document verschillende wijzigingen:

- Competentiemodel KBB (powered by SHL)
Nu in ieder kwalificatiedossier gebruik gemaakt wordt van het Competentiemodel KBB (powered by SHL) was het logisch dit model ook te gebruiken voor Leren, Loopbaan en Burgerschap. Op hoofdlijnen wordt aangegeven welke van de 25 competenties van het Competentiemodel KBB van belang zijn voor burgerschap, leren en de loopbaan. De instellingen gebruiken het document bij het ontwikkelen van opleidingsprogramma's en vormgeving van de examinering.
- Taaleisen conform het referentiedocument Talen in de kwalificatieprofielen
De eisen aan Nederlands in het kader van leren, loopbaan en burgerschap zijn beschreven conform het beschrijvingskader zoals vastgelegd in het referentiedocument Talen in de kwalificatieprofielen versie 2.0, februari 2007. Bij de in 2008/2009 geformuleerde eisen voor Moderne Vreemde Talen en rekenen/wiskunde zal op een soortgelijke wijze de kwalificatie-eisen gekoppeld worden aan een referentiedocument.
- Integreren of niet: keuze onderwijsinstelling.
Het document biedt door zijn opzet de mogelijkheid om in een *beroepscontext* aandacht te besteden aan Leren, Loopbaan en Burgerschap. De keuze voor het al dan niet (gedeeltelijk) integratief aanbieden en examineren in een beroepscontext is aan de onderwijsinstelling.

Leren, Loopbaan en Burgerschap: eisen voor onderwijs én examinering

Het document Leren, Loopbaan en Burgerschap is onlosmakelijk verbonden met het kwalificatiedossier. Dit betekent dat de kwalificatie-eisen zoals beschreven in zowel het document Leren, Loopbaan en Burgerschap als in het kwalificatiedossier leidend zijn voor de inrichting van het onderwijs en de examinering.

De beheersing van de kwalificatie-eisen op het vlak van leren, loopbaan en burgerschap is medebepalend voor de zak/slaag-beslissing voor het examen en voor het diploma. Er is dus geen verschil in status van de kwalificatie-eisen voor respectievelijk het beroep en de kwalificatie-eisen zoals beschreven in het document Leren, Loopbaan en Burgerschap.

Voor de uitwerking van de kwalificatie-eisen van het document Leren, Loopbaan en Burgerschap in examens zijn de volgende punten van belang:

- Kwalificatie-eisen onderdelen Leren, Loopbaan en Burgerschap
Bij de kerntaken en werkprocessen zoals beschreven in het document Leren, Loopbaan en Burgerschap gaat het om de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemer op deze terreinen. Bij de examinering gaat het er vervolgens om dat deelnemers deze persoonlijke ontwikkeling zichtbaar kunnen maken.
- Kwalificatie-eisen onderdelen Nederlands (en MVT en rekenen/wiskunde)
De kwalificatie-eisen voor de beheersing van het Nederlands (en vanaf 2008-2009 voor Moderne Vreemde Talen en Rekenen/wiskunde) vragen weer een andere benadering. De eisen aan de beheersing van het Nederlands zijn zowel vanuit het beroep geformuleerd (zie hoofdstuk 4 van deel B van het kwalificatiedossier) als vanuit het perspectief van leren, loopbaan en burgerschap (zie hoofdstuk 7 van het document Leren, Loopbaan en Burgerschap). Voor zover deze eisen verschillend zijn geldt dat het *hoogste* niveau het uiteindelijk te behalen beheersingsniveau bepaalt. Het uiteindelijke beheersingsniveau is aangrijpingspunt voor de inrichting van het onderwijs en vormgeving van de examinering. De examinering is erop gericht te bepalen of de deelnemer daadwerkelijk het gestelde beheersingsniveau behaalt.
- Toezicht door onderwijsinspectie en KCE
Voor zowel de onderdelen Leren, Loopbaan en Burgerschap als de eisen voor Nederlands geldt dat de onderwijsinspectie toezicht houdt op de onderwijskwaliteit en KCE op de examenkwaliteit.

Voorbeeldmatige uitwerking van het document Leren, Loopbaan en Burgerschap

Op basis van het document Leren, Loopbaan en Burgerschap is door het CINOP en SLO in een afzonderlijk document beschreven welk gedrag men kan waarnemen bij het inzetten van de competenties bij kerntaken/werkprocessen zoals beschreven in het document. Het gaat hier om voorbeelden; iedere instelling kan een eigen uitwerking aan het document geven. De uitwerking mag een geheel andere zijn dan de voorbeeldmatige uitwerking van het CINOP en SLO. De uitwerking moet wel altijd passen bij de inhoud en opzet van het document en qua niveau aansluiten bij de opleiding van de deelnemer. De voorbeeldmatige uitwerking van het CINOP en SLO is in november 2006 gepubliceerd op de website van Herontwerp MBO.

Het document Leren, Loopbaan en Burgerschap is verbonden aan de kwalificatiedossiers met het vernieuwde format. Experimenten met deze kwalificatiedossiers vinden vanaf 1 augustus 2007 plaats.

2. Leren en loopbaan: de blik op ontwikkeling

De komende jaren moet Europa de meest concurrerende economie van de wereld worden. Dat is de ambitieuze doelstelling die Europese regeringsleiders tijdens de top in Lissabon hebben geformuleerd. Om dat te realiseren moet Europa een kenniseconomie worden met mensen die een hogere opleiding voltooien en een leven lang leren, met mensen die hun talenten willen en kunnen ontwikkelen.

De speerpunten die in het Nederlandse beleid doorklinken, richten zich op het verbeteren van het rendement en het vergroten van de doorstroom binnen de beroepskolom. Daar doorheen spelen ontwikkelingen als individualisering van de samenleving en de flexibilisering van de arbeidsverhouding.

In zo'n context en binnen zulke ambities speelt zelfsturing van mensen gericht op ontwikkeling een centrale rol. Zelf sturing geven aan leren en loopbaan vormen twee kapstokken die in dit document verder zijn uitgewerkt als doelen voor het beroepsonderwijs en haar deelnemers.

3. Burgerschap

De dynamische en multiculturele Nederlandse samenleving stelt hoge eisen aan zijn burgers en inwoners. De beschrijving van burgerschap verwoordt deze eisen in een richtinggevend kader aan de hand van domeinen, taken en competenties. De Onderwijsraad benoemt burgerschap als:

"een formele juridisch-politieke status, inhoudend het samenstel van specifieke rechten en plichten die verbonden zijn aan het hebben van de nationaliteit van een bepaalde staat, het zijn van staatsburger van die staat...Daarnaast betreft burgerschap de bereidheid en het vermogen onderdeel uit te maken van een gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren" (Onderwijsraad, 2003, p. 9-10).

Deze aspecten van burgerschap komen terug in de drie domeinen van burgerschap. Het politieke domein dat bijdraagt aan de rechten en plichten van de burger om deel te nemen aan de politieke besluitvorming. Het sociaal- cultureel domein dat betrekking heeft op de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een bijdrage aan te leveren en daar bovendien geen afbreuk aan te doen door een gebrekkige vitaliteit. Het economisch domein spitst burgerschap toe op twee deel terreinen. In de eerste plaats op het leveren van een bijdrage aan de arbeidsgemeenschap waar men deel van uitmaakt. In de tweede plaats op de plicht en het recht van de burger om op adequate wijze als consument deel te nemen aan de maatschappij.

4. Overzicht van de kerntaken van het document Leren, Loopbaan en Burgerschap.

Kerntaak 1: Benoemt zijn eigen ontwikkeling en gebruikt middelen en wegen om daarbij passende leerdoelen te bereiken	1.1 Benoemt leerdoelen voor de eigen ontwikkeling. 1.2 Inventariseert geschikte manieren van leren. 1.3 Kiest bij de situatie en bij zichzelf passende manieren van leren. 1.4 Plant zijn eigen leerproces en voert het uit. 1.5 Evalueert de gekozen manier van leren.
Kerntaak 2: Stuurt de eigen loopbaan	2.1 Reflecteert op eigen kwaliteiten en motieven 2.2 Onderzoekt welk werk er is en wat bij hem past. 2.3 Stuurt de eigen loopbaan en onderneemt acties die daarbij nodig zijn.
Kerntaak 3: Participeert in het politieke domein, in besluitvorming en beleidsbeïnvloeding	3.1 Oriënteert zich op onderwerpen waarover politieke besluiten genomen worden. 3.2 Vormt een eigen mening. 3.3 Onderneemt acties naar aanleiding van gemaakte keuzen.
Kerntaak 4: Functioneert als werknemer in een arbeidsorganisatie	4.1 Gedraagt zich als werknemer bij het uitvoeren van het werk. 4.2 Maakt gebruik van werknemersrechten. 4.3 Stelt zich collegiaal op.
Kerntaak 5: Functioneert als kritisch consument	5.1. Oriënteert zich op de consumentenmarkt en houdt rekening met eigen wensen en mogelijkheden. 5.2. Onderneemt acties om producten en diensten aan te schaffen.
Kerntaak 6: Deelnemen in allerlei sociale verbanden en respectvol gebruiken van de openbare ruimte	6.1. Neemt deel in diverse sociale verbanden en leeft in de openbare ruimte. 6.2. Voert activiteiten uit voor de leefbaarheid van zijn sociale omgeving.
Kerntaak 7: Zorgt voor de eigen gezondheid (vitaal burgerschap)	7.1 Zoekt informatie over een gezonde leefwijze. 7.2 Beslist op basis van informatie en handelt ernaar. 7.3 Onderneemt activiteiten om de gezondheid te bevorderen.

5. Beschrijving van de kerntaken

Leren

Kerntaak 1 Benoemt zijn eigen ontwikkeling en gebruikt middelen en wegen om daarbij passende leerdoelen te bereiken.	Werkprocessen bij kerntaak 1
<p>Beschrijving kerntaak De lerende onderzoekt zijn ambities en ontwikkelingen in zijn omgeving. Hij benoemt de persoonlijke doelen die hij in zijn verdere ontwikkelingsproces wil bereiken. Hij gaat na welke competenties hij daarvoor moet ontwikkelen en welke taken hij daarvoor moet leren uitvoeren. Hij inventariseert - al dan niet met hulp van derden - geschikte manieren van leren, rekening houdend met de kenmerken van de situatie waarin het leren plaatsvindt. Met behulp van deze gegevens plant hij zijn leerproces en voert het uit. Hij houdt rekening met de mogelijkheden ter plekke en laat niet alleen zijn eigen voorkeur leidend zijn. Hij probeert ook nieuwe manieren van leren uit om zijn leermogelijkheden te vergroten. Hij evalueert de gekozen manier van leren, benoemt wat goed bevallen is, wat hij opnieuw wil gebruiken en wat hij een volgende keer anders zou willen doen.</p> <p>Toelichting Leren is onmisbaar voor iemands ontwikkeling en ontplooiing, zowel tijdens de opleiding als bij het uitoefenen van een beroep en als burger in de samenleving. Binnen het huidige beroepsonderwijs is leren van deelnemers gericht op het ontwikkelen van competenties die nodig zijn om te handelen. De manieren waarop deelnemers leren, zijn uiteenlopend. Ze hangen onder andere af van het repertoire aan leeractiviteiten waarover deelnemers beschikken, van persoonlijke voorkeuren en van mogelijkheden in situaties. Op het moment dat het leren zelf doel wordt, staat het beroepsonderwijs voor de opgave het leerpotentieel van deelnemers tot grotere bloei te brengen. Het betekent dat deelnemers zicht moeten krijgen op hun manier van leren, op hun voorkeuren, op witte vlekken in hun leerrepertoire en dat ze er in slagen ook andere manieren van leren in te zetten. Aan de andere kant moeten deelnemers zicht krijgen op kansen tot leren die zich voordoen in situaties waarin ze zich bevinden en toegerust worden in het pakken van die kansen. De uitdaging is het vergroten van het leerpotentieel niet te isoleren als aparte opgave, maar functioneel te houden door het te koppelen aan de ontwikkeling van competenties, vakbekwaamheid en arbeidsidentiteit. Samengevat gaat het bij leren om het benutten van het eigen leerpotentieel en het leerpotentieel in de situaties waarin hij als lerende komt.</p>	<ol style="list-style-type: none">1.1 Benoemt leerdoelen voor de eigen ontwikkeling.1.2 Inventariseert geschikte manieren van leren.1.3 Kiest bij de situatie en bij zichzelf passende manieren van leren.1.4 Plant zijn eigen leerproces en voert het uit.1.5 Evalueert de gekozen manier van leren.

Loopbaan¹

Kerntaak 2 Stuurt de eigen loopbaan	Werkprocessen bij kerntaak 2
<p>Beschrijving kerntaak De burger stuurt zijn eigen loopbaan. Hij doet daarvoor regelmatig zelfonderzoek en reflecteert, al dan niet met behulp van derden op zijn eigen kwaliteiten. Hij gaat na welke wensen hij heeft in zijn leven en in zijn werk en welke doelen hij daarvoor moet daarvoor moet realiseren. Hij benoemt de competenties die hij al heeft en die hij wil ontwikkelen en hij benoemt motieven en waarden, die er voor hem toe doen. Hij vergelijkt persoonlijke kwaliteiten en eigen waarden - dat wat werkelijk belangrijk is voor hem - en eisen en waarden van gewenst werk met elkaar. Hij gebruikt de uitkomsten van die vergelijking om weloverwogen keuzen te maken over verder te zetten stappen. Hij onderzoekt de gevolgen van zijn keuzen en onderneemt acties om tot een passende match tussen wensen en (arbeids)mogelijkheden te komen. Daartoe ontwikkelt hij de benodigde competenties en onderneemt hij activiteiten om werk te vinden. (o.a. solliciteren en netwerken benutten).</p> <p>Toelichting Vormgeven aan loopbaan is het lot in eigen handen nemen en zelf sturing geven aan het vinden van betekenisvol werk dat aansluit op eigen kwaliteiten, waarden en motieven. Het vraagt om bewustwording en het resulteert in de ontwikkeling van een eigen arbeidsidentiteit. Het beroepsonderwijs staat voor de opgave de loopbaanontwikkeling van de deelnemer te ondersteunen via loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding. Deelnemers moeten zicht zo zicht krijgen op wat zij als gewenst werk beschouwen en hoe daar te komen. Samengevat gaat het bij loopbaan om het sturen van de eigen loopbaan.</p>	<p>2.1 Reflecteert op eigen kwaliteiten en motieven.</p> <p>2.2 Onderzoekt welk werk er is en wat bij hem past.</p> <p>2.3 Stuurt de eigen loopbaan en onderneemt acties die daarbij nodig zijn.</p>

¹ De uitwerking van dit deel van het document is voor een belangrijk deel ontleend aan een recent onderzoek van Meijers, Kuijpers & Bakker (2006) naar loopbaanontwikkeling en –begeleiding in het vmbo en mbo.

Burgerschap: politiek domein

Kerntaak 3 Participeert in het politieke domein, in besluitvorming en beleidsbeïnvloeding.	Werkprocessen bij kerntaak 3
<p>Beschrijving kerntaak De burger oriënteert zich op verschillende meningen en opvattingen over onderwerpen waarover politieke besluiten genomen worden. Hij verzamelt informatie en vergelijkt informatie uit diverse bronnen met elkaar. De burger vormt op basis van de verzamelde informatie en persoonlijke overwegingen een eigen mening, waarbij hij rekening houdt met zijn eigen belangen en de belangen van anderen. De burger maakt keuzes die in lijn zijn met zijn persoonlijke overwegingen. De burger onderneemt actie naar aanleiding van keuzes die hij heeft gemaakt. Het kan hierbij gaan om formele participatie, zoals stemmen als er verkiezingen en/ of lid worden van een politieke partij. Hij kan ook lid worden van organisaties die politieke doeleinden of belangen nastreven en/of op andere wijze informeel participeren in besluitvormingsprocessen.</p> <p>Toelichting Het gaat om participatie in formele zin (stemmen) en om meer actieve vormen van betrokkenheid bij besluitvorming op verschillende politieke niveaus (Europa, landelijk, regionaal, gemeentelijk, buurt). Het betreft ook op issues gerichte vormen van politieke participatie, zoals milieu, sociale voorzieningen, derde wereld, politieke gevangenen, racisme, verkeersveiligheid, et cetera. Participeren kan betrekking hebben op passieve of actieve betrokkenheid bij politieke partijen, maar ook bij buurtbijeenkomsten, vakbonden, patiëntenverenigingen, enzovoort. De burger bepaalt zelf in welke mate hij zich actief inzet bij het beïnvloeden van besluitvormingsprocessen en beleidsontwikkeling. De burger participeert daarin op zijn eigen niveau.</p>	<p>3.1 Oriënteert zich op onderwerpen waarover politieke besluiten genomen worden.</p> <p>3.2 Vormt een eigen mening.</p> <p>3.3 Onderneemt acties naar aanleiding van gemaakte keuzen.</p>

Burgerschap: economisch domein

Kerntaak 4 Functioneert als werknemer in een arbeidsorganisatie.	Werkprocessen bij kerntaak 4
<p>Beschrijving kerntaak De werknemer houdt zich aan algemeen aanvaarde regels en regels die in de branche gebruikelijk zijn. Hij geeft daarbij blijk van zelfkennis. De werknemer stelt zich coöperatief en flexibel op maar geeft ook de grens aan als hij/ zij geen verantwoordelijkheid kan dragen voor de uit te voeren werkzaamheden. Ook als burger handelt de werknemer vanuit eigen normen en waarden op een ethische en integere manier. De werknemer maakt gebruik van zijn werknemersrechten en -bescherming, zoals die zijn vastgelegd in CAO's en in wettelijke bepalingen. Ook maakt hij gebruik van zijn medezeggenschapsrechten. De werknemer werkt tijdens het werk coöperatief samen met collega's. In de meer informele contacten in de arbeidsorganisatie draagt hij bij aan een positieve werksfeer. Hij houdt daarbij, met in achtneming van de eigen verantwoordelijkheid, rekening met de bedrijfscultuur.</p> <p>Toelichting Bij het functioneren in een arbeidsorganisatie houdt de werknemer zich aan afspraken over het leveren van arbeid: op tijd en uitgerust op het werk komen, adequaat gekleed gaan, zich aan de kwaliteits- en productiviteitsnormen van het bedrijf aanpassen (voor zover de regels en waarden van de maatschappij niet overtreden worden), volgens de bedrijfsnormen met klanten / bezoekers omgaan. Het gaat om algemeen aanvaarde regels, regels die in de branche gelden en om de specifieke manier waarop een bepaalde arbeidsorganisatie daarmee omgaat.</p>	<p>4.1 Gedraagt zich als werknemer bij het uitvoeren van het werk.</p> <p>4.2 Maakt gebruik van werknemersrechten.</p> <p>4.3 Stelt zich collegiaal op.</p>

Kerntaak 5 Functioneert als kritisch consument	Werkprocessen bij kerntaak 5
<p>Beschrijving kerntaak De consument maakt op een voor hem passende wijze gebruik van de veelheid van producten en diensten. De consument oriënteert zich daartoe op (nieuwe) producten en diensten. Hij beoordeelt zaken als het gebruiksgemak, de kwaliteit, prijs, milieueffecten, gezondheidseffecten, op de korte en lange termijn. De consument vergelijkt de eigen wensen en mogelijkheden met zijn financiële speelruimte, noodzakelijke voorwaarden en keuzen die de financiële situatie op de langere termijn beïnvloeden. Morele overwegingenspelen daarbij een rol. De kritische consument schaft na een afwegingsproces producten en diensten aan. Indien nodig maakt hij gebruik van de mogelijkheden om een aankoop ongedaan te maken en om klachtenprocedures te benutten. Hij wint advies in bij beslissingen die complex zijn.</p> <p>Toelichting De complexiteit van de beslissingen waar de burger zich als consument voor gesteld ziet neemt door verschillende oorzaken toe. Het soort producten neemt toe en de variatie per product neemt toe. Bovendien komt er door veranderend overheidsbeleid, meer verantwoordelijkheid bij de burger te liggen. Bijvoorbeeld op het terrein van verzekeringen en pensioenvoorzieningen. Het is een terrein waar de burger zich op moet blijven ontwikkelen en indien nodig ook advies moet inwinnen. . Hij moet bij zijn keuzen steeds meer rekening houden met materiële en immateriële of morele zaken op de korte en lange termijn. Keuzen die hij maakt, kunnen ook gevolgen hebben voor zijn financiële situatie op de langere termijn. Voorbeelden daarvan zijn sparen, verzekeren, onbetaald verlof opnemen, pensioenvoorzieningen, etc.</p>	<p>5.1. Oriënteert zich op de consumentenmarkt en houdt rekening met eigen wensen en mogelijkheden.</p> <p>5.2. Onderneemt acties om producten en diensten aan te schaffen.</p>

Burgerschap: sociaal-cultureel domein

Kerntaak 6 Neemt deel aan diverse sociale verbanden en draagt bij aan de leerbaarheid van de sociale omgeving.	Werkprocessen bij kerntaak 6
<p>Beschrijving kerntaak De burger neemt deel aan zijn sociale omgeving en levert een bijdrage aan de leefbaarheid ervan. Hij voert allerlei activiteiten uit in de buurt en/of in verenigingen en clubs. Hij kiest activiteiten die passen bij de eigen mogelijkheden, voorkeuren en levenssituatie. In de openbare ruimte leeft hij algemeen aanvaarde en wettelijke regels na en draagt ook daardoor bij aan de leefbaarheid van zijn omgeving.</p> <p>Toelichting De burger neemt op een voor hem passende wijze deel aan de directe sociaal-culturele omgeving en gedraagt zich daarin op een verantwoordelijke manier. De burger handelt vanuit de eigen identiteit en respecteert de identiteit van anderen. De sociale omgeving kan dichtbij zijn, in de buurt, maar ook, in voorkomende gevallen, in het buitenland liggen. Het kan gaan om vrijwilligersactiviteiten (o.a. schoonmaakacties, organiseren van straatfeesten, lid zijn van een bestuur of ouderraad, etc.), sportactiviteiten, creatieve activiteiten, culturele en kunstzinnige activiteiten, enzovoort. Het betreft meer of minder georganiseerde vrije tijdsactiviteiten en toevallige ontmoetingen in de openbare ruimte. Het kan gaan om vaste participatie in verenigingsverband, maar ook om incidentele activiteiten. De burger informeert zich over deze activiteiten en maakt keuzen die bij hem passen.</p>	<p>6.1. Neemt deel in diverse sociale verbanden en leeft in de openbare ruimte.</p> <p>6.2. Voert activiteiten uit ten behoeve van de leefbaarheid van zijn sociale omgeving.</p>

Kerntaak 7 Zorgt voor de eigen gezondheid (vitaal burgerschap)	Werkprocessen bij kerntaak 7
<p>Beschrijving kerntaak De burger informeert zich over allerlei zaken die invloed hebben op zijn gezondheid. De burger neemt op deze terreinen verantwoorde beslissingen en voert deze uit. Hij laat activiteiten na die de gezondheid schaden en voert activiteiten uit die de gezondheid bevorderen, zowel in zijn dagelijks leven als in het werk. Indien nodig zoekt de burger daarbij advies en hulp.</p> <p>Toelichting De burger is verantwoordelijk voor de eigen gezondheid. Zowel fysiek, psychisch als sociaal welbevinden. Daarom moet hij ervoor zorgen op de hoogte te blijven van informatie over de invloed van factoren als voeding, voldoende en afwisselend bewegen, persoonlijke hygiëne (waaronder het terrein van seksualiteit), omgaan met stress en het gebruik van verslavende middelen (onder andere drugs, alcohol en tabak).</p>	<p>7.1 Zoekt informatie ten behoeve van een gezonde leefwijze.</p> <p>7.2 Beslist op basis van informatie en handelt ernaar.</p> <p>7.3 Onderneemt activiteiten om de gezondheid te bevorderen.</p>

Kerntaak 2 Stuur de eigen loopbaan		Competenties																								
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y
		Beslissen en activiteiten initiëren	Aansturen	Begeleiden	Aandacht en begrip tonen	Samenwerken en overleggen	Ethisch en integer handelen	Relaties bouwen en netwerken	Overtuigen en beïnvloeden	Presenteren	Formuleren en rapporteren	Vakdeskundigheid toepassen	Materialen en middelen inzetten	Analyseren	Onderzoeken	Creëren en innoveren	Leren	Plannen en organiseren	Op de behoeften en verwachtingen van de 'klant' richten	Kwaliteit leveren	Instructies en procedures opvolgen	Omgaan met verandering en aanpassen	Met druk en tegenslag omgaan	Gedrevenheid en ambitie tonen	Ondernemend en commercieel handelen	Bedrijfsmatig handelen
Werkprocessen																										
2.1	Reflecteert op eigen kwaliteiten en motieven				X			X					X	X												
2.2	Onderzoekt welk werk er is en wat bij hem past.				X			X					X	X												
2.3	Stuurt de eigen loopbaan en onderneemt acties die daarbij nodig zijn.	X						X						X							X		X			

Kerntaak 3 Participeert in het politieke domein, in besluitvorming en beleidsbeïnvloeding		Competenties																									
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	
		Initiëren	Bestissen en activiteiten	Aansturen	Begeleiden	Aandacht en begrip tonen	Samenwerken en overleggen	Ethisch en integer handelen	Relaties bouwen en netwerken	Overtuigen en beïnvloeden	Presenteren	Formuleren en rapporteren	Vakdeskundigheid toepassen	Materialen en middelen inzetten	Analyseren	Onderzoeken	Creëren en innoveren	Leren	Plannen en organiseren	Op de behoeften en verwachtingen van de 'klant' richten	Kwaliteit leveren	Instructies en procedures opvolgen	Omgaan met verandering en aanpassen	Met druk en tegenslag omgaan	Gedrevenheid en ambitie tonen	Ondernemend en commercieel handelen	Bedrijfsmatig handelen
Werkprocessen																											
3.1	Oriënteert zich op onderwerpen waarover politieke besluiten genomen worden.													X	X												
3.2	Vormt een eigen mening.	X												X													
3.3	Onderneemt acties naar aanleiding van gemaakte keuzen.	X								X											X						

Kerntaak 4 Functioneert als werknemer in een arbeidsorganisatie		Competenties																								
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y
		Beslissen en activiteiten initiëren	Aansturen	Begeleiden	Aandacht en begrip tonen	Samenwerken en overleggen	Ethisch en integer handelen	Relaties bouwen en netwerken	Overtuigen en beïnvloeden	Presenteren	Formuleren en rapporteren	Vakdeskundigheid toepassen	Materialen en middelen inzetten	Analyseren	Onderzoeken	Creëren en innoveren	Leren	Plannen en organiseren	Op de behoeften en verwachtingen van de 'klant' richten	Kwaliteit leveren	Instructies en procedures opvolgen	Omgaan met verandering en aanpassen	Met druk en tegenslag omgaan	Gedrevenheid en ambitie tonen	Ondernemend en commercieel handelen	Bedrijfsmatig handelen
Werkprocessen																										
4.1	Gedraagt zich als werknemer bij het uitvoeren van het werk.						X									X			X	X	X	X				
4.2	Maakt gebruik van werknemersrechten.	X				X		X						X						X						
4.3	Stelt zich collegiaal op.					X	X																			

Kerntaak 5 Functioneert als kritisch consument		Competenties																								
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y
		Beslissen en activiteiten initiëren	Aansturen	Begeleiden	Aandacht en begrip tonen	Samenwerken en overleggen	Ethisch en integer handelen	Relaties bouwen en netwerken	Overtuigen en beïnvloeden	Presenteren	Formuleren en rapporteren	Vakdeskundigheid toepassen	Materialen en middelen inzetten	Analyseren	Onderzoeken	Creëren en innoveren	Leren	Plannen en organiseren	Op de behoeften en verwachtingen van de 'klant' richten	Kwaliteit leveren	Instructies en procedures opvolgen	Omgaan met verandering en aanpassen	Met druk en tegenslag omgaan	Gedrevenheid en ambitie tonen	Ondernemend en commercieel handelen	Bedrijfsmatig handelen
Werkprocessen																										
5.1	Oriënteert zich op de consumentenmarkt en houdt rekening met eigen wensen en mogelijkheden.				X				X				X	X		X										
5.2	Onderneemt acties om producten en diensten aan te schaffen.	X						X						X						X						

Kerntaak 6 Deelnemen in allerlei sociale verbanden en respectvol gebruiken van de openbare ruimte		Competenties																								
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y
		Beslissen en activiteiten initiëren	Aansturen	Begeleiden	Aandacht en begrip tonen	Samenwerken en overleggen	Ethisch en integer handelen	Relaties bouwen en netwerken	Overtuigen en beïnvloeden	Presenteren	Formuleren en rapporteren	Vakdeskundigheid toepassen	Materialen en middelen inzetten	Analyseren	Onderzoeken	Creëren en innoveren	Leren	Plannen en organiseren	Op de behoeften en verwachtingen van de 'klant' richten	Kwaliteit leveren	Instructies en procedures opvolgen	Omgaan met verandering en aanpassen	Met druk en tegenslag omgaan	Gedrevenheid en ambitie tonen	Ondermwend en commercieel handelen	Bedrijfsmatig handelen
Werkprocessen																										
6.1	Neemt deel in diverse sociale verbanden en leeft in de openbare ruimte.	X			X	X	X											X								
6.2	Voert activiteiten uit voor de leefbaarheid van zijn sociale omgeving.	X				X											X			X						

Kerntaak 7 Zorgt voor de eigen gezondheid (vitaal burgerschap)		Competenties																								
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y
		Beslissen en activiteiten initiëren	Aansturen	Begeleiden	Aandacht en begrip tonen	Samenwerken en overleggen	Ethisch en integer handelen	Relaties bouwen en netwerken	Overtuigen en beïnvloeden	Presenteren	Formuleren en rapporteren	Vakdeskundigheid toepassen	Materialen en middelen inzetten	Analyseren	Onderzoeken	Creëren en innoveren	Leren	Plannen en organiseren	Op de behoeften en verwachtingen van de 'klant' richten	Kwaliteit leveren	Instructies en procedures opvolgen	Omgaan met verandering en aanpassen	Met druk en tegenslag omgaan	Gedrevenheid en ambitie tonen	Ondernemend en commercieel handelen	Bedrijfsmatig handelen
Werkprocessen																										
7.1	Zoekt informatie over een gezonde leefwijze.	X											X	X												
7.2	Beslist op basis van informatie en handelt ernaar.	X					X						X													
73	Onderneemt activiteiten om de gezondheid te bevorderen.					X					X	X								X						

7. Nederlands in het kader van leren, loopbaan en burgerschap

De beheersing van de Nederlandse taal is een elementaire vaardigheid om als burger in de samenleving te kunnen functioneren en om door te kunnen stromen naar vervolgopleidingen. Daarom wordt vanaf 2007-2008 van alle deelnemers die starten met experimentele opleidingen vereist dat zij een basisniveau Nederlands beheersen op het moment van afronding van hun opleiding.

Bij het vaststellen van de eisen aan de beheersing van de Nederlandse taal is het referentiedocument Talen in de kwalificatieprofielen (herziene versie, februari 2007) uitgangspunt geweest.

Onafhankelijk van de eisen aan beheersing van het Nederlands die zijn opgesteld vanuit de vereisten van het beroep, zijn in dit document de taalcompetentieprofielen opgesteld voor leren, loopbaan en burgerschap. Hierbij is vooral gekeken naar wat iemand nodig heeft en wat van iemand verwacht mag worden in het maatschappelijk functioneren in het algemeen én specifiek voor de vervolgopleiding(en) waartoe de kwalificatie recht op toegang geeft. Taalvaardigheid heeft immers een sterke relatie met de cognitieve ontwikkeling en het leren leren. Een onderscheid tussen taal voor leren, taal voor loopbaan en taal voor burgerschap wordt onnodig en onwenselijk geacht omdat taal alle domeinen bestrijkt.

Minimaal te bereiken niveaus voor Nederlands op niveau 1

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Minimaal te bereiken niveaus voor Nederlands op niveau 2

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Minimaal te bereiken niveaus voor Nederlands op niveau 3

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Minimaal te bereiken niveaus voor Nederlands op niveau 4

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Bij het vaststellen van de minimaal te bereiken niveaus hebben de volgende ijkpunten en overwegingen een rol gespeeld:

- Het voorkómen van uitstroom van laaggeletterden in onze samenleving vanuit het reguliere onderwijs. Het gehele A-niveau beschrijft de taalvaardigheid van een *afhankelijke* taalgebruiker. Wat lezen en schrijven betreft kunnen we dit bestempelen als *laaggeletterd*.
- Een startkwalificatie (niveau 2) moet dus een onafhankelijke, geletterde taalgebruiker beschrijven en moet dus op B1 gepositioneerd worden voor alle vaardigheden. Niveau 1 mag daar, wat betreft de productieve vaardigheden, dus nog iets onder zitten. Wat lezen en luisteren betreft moet dit op niveau 1 echter B1 zijn omdat iemand anders het Nederlandse onderwijs gewoonweg niet kan volgen.
- Het *Inburgeringsexamen Binnenland* voor immigranten eist een taalniveau op A2 voor alle vaardigheden. Dit is een minimaal niveau van redzaamheid. Een gekwalificeerde mbo-er moet daar boven uit stijgen.
- Het Staatsexamen NT2 (I) ligt ongeveer op niveaus B1 en geeft recht tot toegang tot het mbo. De uitstroom van de niveaus 3 en 4 moeten daar dan boven uit stijgen. Het Staatsexamen NT2 (II) ligt ongeveer op niveau B2 en geeft recht tot toegang tot het HBO. Daarom moet de uitstroom van niveau 4 ook minimaal B2 zijn.
- Bij de doorstroom naar het hbo is taalvaardigheid Nederlands te vaak een struikelblok. Voor Lezen en Luisteren zou een C1 niveau wenselijk zijn. C1 is echter een zeer groot gebied dat ook reikt buiten het eigen vakgebied. Daarom is ervoor gekozen om C1 niet als uitstroomniveau te eisen, maar bij B2 te blijven. Voor het eigen vakgebied kan het echter zeker noodzakelijk zijn. Dit zou dan tot uitdrukking moeten komen in het niveau dat is vastgelegd vanuit de eisen van het beroep.
- In de tussenliggende niveaus is gekeken hoe een doorlopende leerlijn Nederlands kan worden vormgegeven, waarbij er van uit is gegaan dat de ontwikkeling van de receptieve vaardigheden (Lezen en Luisteren) altijd voorloopt op (en voorwaardelijk is voor) de ontwikkeling van de productieve vaardigheden. Het in ontwikkeling zijnde nieuwe beschrijvingskader Nederlands zal handvatten bieden voor het ontwerp van een dergelijke leerlijn.